

Teja Hlačer

**HAN F. VERMEULEN -
ARTURO ALVAREZ
ROLDÁN,
FIELDWORK AND
FOOTNOTES.**

**STUDIES IN THE
HISTORY OF EUROPEAN
ANTHROPOLOGY.**

Routledge 1995, 261 str.
ISBN 0-415-10656-7

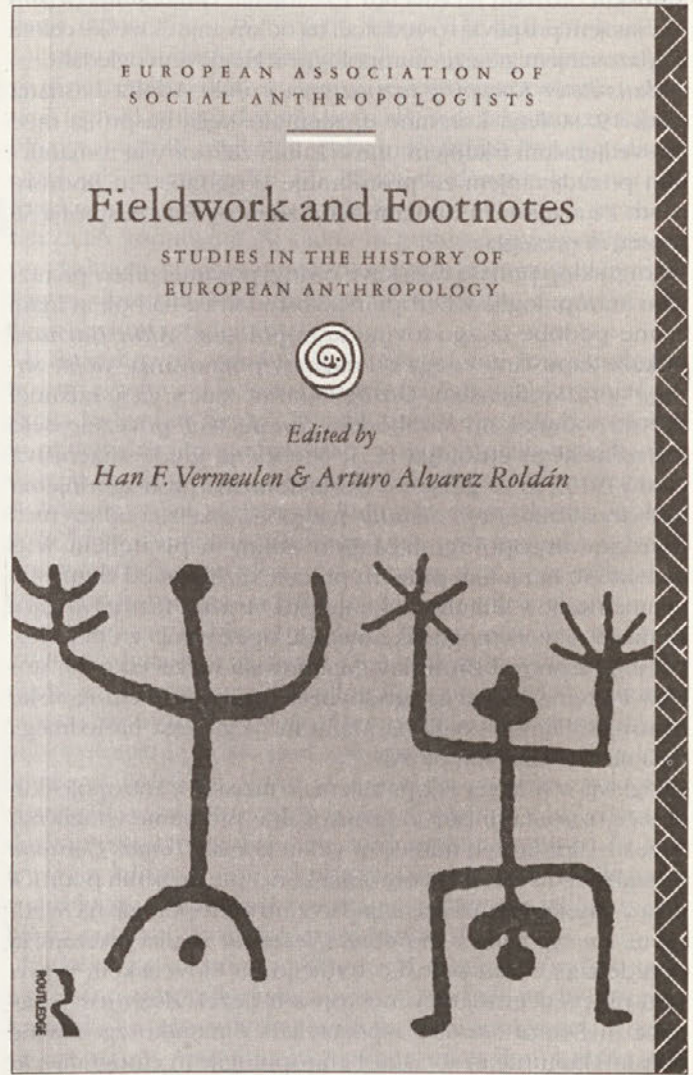
Lani so v knjigi *Fieldwork and Footnotes (Terensko delo in opombe)* s podnaslovom *Studies in the History of European Anthropology (Raziskave o zgodovini evropske antropologije)* izšli prispevki 16 antropologov, ki so se udeležili drugega bi-etalnega srečanja EASE (The European Association of Social Anthropologists) v Pragi avgusta 1992. Zbornik sta uredila Han F. Vermeulen, raziskovalec pri Centru za nezahodne raziskave na Univerzi v Leidnu na Nizozemskem, in Arturo Alvarez Roldán, profesor za socialno antropologijo na Univerzi v Granadi v Španiji.

EASA je bila ustanovljena leta 1989 zaradi očitne potrebe po profesionalnem združenju, ki bi združevalo socialne antropologe v Evropi in bi pospeševalo mednarodno kooperacijo in izmenjavo pri poučevanju in raziskovanju.

Leta 1962 je A. Irving Hallowell organiziral konferenco na temo *Zgodovina antropologije*, ki jo je podprl Social Science Research Council iz New Yorka. Takrat se je zgodovina antropologije uveljavila kot posebno področje antropoloških raziskav, predvsem v ZDA. V Evropi pa se zgodovina antropologije ni tako sistematično razvijala. Pojavile so se sicer mnoge knjige in zbirke pa tudi štirje specializirani časopisi, ki so pokrili to področje, vendar pa so to bili precej novi premiki, saj so prve pobude za koordiniranje evropskih znanstvenikov, ki delujejo na tem področju, še zelo sveže.

Tako je bila 1. konferenca EASE septembra 1990 v Coimbru na Portugalskem. Takrat je bila prvič organizirana tudi delavnica na temo zgodovine evropske antropologije. Delavnica je precej zanimiva, saj so se je udeležili antropologi in ne profesionalni zgodovinarji. V drugi delavnici z istim naslovom, ki je potekala leta 1992 v Pragi, so na dveh sekcijah predstavili 18 prispevkov in predvajali zgodovinski film o Siru Raymondu Firthu. Štirinajst izmed teh prispevkov najdemo v pričujoči publikaciji, medtem ko sta dva prispevka že bila objavljena posebej.

Pri EASI so se odločili prispevke natisniti v skupnem zborniku, ker niso hoteli, da bi se članki razpršeno pojavljali v različnih časopisih. Ta zbornik je tudi prvo delo na to temo,

izdano v angleškem jeziku. Natisnjeni prispevki prinašajo rezultate pomembnih novih raziskav, ki potekajo v različnih evropskih državah, in razkrivajo raznolikost v antropoloških raziskavah ter živahnost te tradicije in njenega historiografskega raziskovanja, kar je obetavno in spodbudno.

Zdi se, da evropski antropologi niso več pripravljeni biti le pasivni objekti zgodovine, ki jo pišejo drugi. S tem pa se odpirajo nove perspektive za poddisciplino. Avtorji pričujočih prispevkov verjamejo, da je zgodovina antropologije sama po sebi antropološki problem in da jo je potrebno tudi raziskovati na ta način. To pa še zdaleč ni le obramba antropološkega dela in zgodovinskega poznavanja svoje stroke, ampak lahko tovrstna podjetnost obogati obe, antropologijo in zgodovino.

Ta knjiga je torej namenjena zgodovinarjem, ki se ukvarjajo z zgodovino idej in znanosti, in antropologom. Prispevki v knjigi so razvrščeni v tri sklope. V prvem so raziskave, ki se ukvarjajo z izvorom antropologije v Evropi. Drugi sklop razlaga različne izhodiščne koncepte v evropski antropologiji, tretji pa je osredotočen na antropološke tradicije v Evropi.

Štiri poglavja v prvem sklopu prinašajo rezultate tekočih raziskav odločilnih prelomov v razvoju antropologije v Evropi. Michael Harbsmeier podaja predzgodovinski pregled etnografije v zgodnji moderni potopisni literaturi iz 17. in začetka

18. stoletja. *Han Vermeulen* sledi izvoru in oblikovanju konceptov etnografija in etnologija ob koncu 18. stoletja in njenem institucionaliziranju v etnografskih muzejih in etnoloških družbah na začetku 19. stoletja. *Gheorghita Geana* se v svojem prispevku osredotoči na odkrivanje človeške celote z opazovanjem geneze antropologije v Heglovem ogledalu.

Klaus-Peter Koeping razpoznava v delu Adolfa Bastiana sredi 19. stoletja korenine epistemološkega nasprotja med razsvetljskim iskanjem univerzalnih zakonov in romantičnim prizadevanjem za postuliranje posebnosti in podrobnosti. Po njegovem humanistična znanost tega nasprotja še zmeraj ni preseгла.

Drugi sklop prinaša raziskave o vlogi posameznikov pri razvoju antropologije v Evropi in se osredotoča na bolj in manj znane podobe iz zgodovine antropologije. *Alan Barnard* prikaže zapuščino enega od načinov pojmovanja "noble savage" v razsvetljenstvu. *Orang Outang*, kakor ga je razumel škotski sodnik Lord Monboddo. *Jan de Wolf* povezuje delo nizozemskega etnologa H. J. Nieboerja glede suženjstva (1900-1910), ki se giblje od evolucionizma proti zgodnjemu funkcionalizmu. *Peter Skalnik* natančno analizira odnos med poljskim antropologom Malinowskim in pisateljem Witkiewiczem in na tem primeru prikaže razlike med znanostjo in umetnostjo v kulturnem kontekstu. *Arturo Alvarez Roldán* analizira razvoj etnografske metode opazovanja z udeležbo, kot jo je zasnoval Bronislaw Malinowski na začetku 20. stoletja. Pri tem se opira na zgodovinsko primerjavo etnografske izkušnje Malinowskega na Mailu in njegovega naslednjega dela na Trobrienskih otokih.

Poglavja iz tretjega sklopa zajemajo raziskave antropoloških tradicij oziroma opisujejo raziskovalne programe v različnih deželah. Spisku teh tradicij ni videti konca. *Tomas Gerholm* uporabi središčne ali pa obrobne koncepte različnih področij dela v etnologiji (raziskave ljudstva) in antropologiji na Švedskem. *Zmago Šmitek* in *Božidar Jezernik* sledita potezam, ki opredeljujejo antropološko tradicijo na Slovenskem v prvi vrsti pri preučevanju izvenevropskih dežel. *Zbigniew Jasiewicz* in *David Slattery* izpostavljata dinamiko zgodovine poljske (kulturne in socialne) antropologije in etnografije, ki sta sooblikovali etnologijo na Poljskem. *Nikola Bock* razpravlja o razlogih za tako pozen pojav historične antropologije (kot veje zgodovine) v nemški znanosti. To razloži z orisom pred- in povojne zgodovine etnologije. *Hugo Garcia Valencia* se v svojem prispevku ukvarja z razvojem latinskoameriške antropologije, ki so jo razvijali španski antropologi, izgnani v Mehiko. Zadnji sklop se konča s prispevkom *Thomasa Schippersa* o zgodovini raziskovanja tradicij v sodobni antropologiji Evrope.

Avtorji prispevkov so se dotaknili vsaj treh pomembnih problemov: začetkov antropologije in problema periodizacije njenega razvoja, problematike modernizma in postmodernizma glede na revolucijo Malinowskega ter položaja etnologije in etnografije znotraj evropske antropologije.

Vprašanje o začetkih antropologije ostaja nerešeno, ker ni prišlo do soglasja glede kriterijev za določitev začetkov antropološke misli in etnografskih raziskav. Ti kriteriji pa so potrebni, kajti zgodovina antropologije brez epistemološke obveze bi končala kot medla zgodovina, ki povzroča zmedo. Nekateri izobraženci trdijo, da so bili Grki, Rimljani in Arabci prvi, ki so oblikovali antropološko znanje o človeški kulturi. Drugi pravijo, da se je antropologija razvila v obdobju renesanse ali razsvetljenstva. Tretja skupina zgodovinarjev pa zagovarja stališče, da je antropologija produkt 19. stoletja, ko je disciplina dosegla zadostno strokovno raven. V zadnjem času

se med zgodovinarji antropologije širi težnja po osredotočenju raziskav na obdobje moderne antropologije v 20. stoletju.

Pluralizem je dobrodošel pri preučevanju zgodovine antropologije. V tem zborniku je poudarjen pomen vsakega posameznega načina oz. videnja, zato moramo poznati kriterije vsake posamezne možnosti. V historiografiji antropologije so znani vsaj štirje načini reševanja genealoškega problema glede začetkov stroke.

Prvi način reševanja tega problema je problemska orientacija. Antropologija naj bi nastala, ko se je začela ukvarjati s strogo antropološkimi problemi, ko so nekateri avtorji oblikovali določena vprašanja in poskušali nanje odgovoriti. V pričujočem zborniku to mnenje zastopajo *Geana*, *Koeping* in *Barnard*. Gledano iz Heglove perspektive nastane znanstvena disciplina takrat, ko pogleda na svoj predmet kot celoto. Zgodovino antropologije je tako mogoče razdeliti na dve fazi: konceptualno (*conceptual*) in predkonceptualno (*preconceptual*). Antropologija je svojo konceptualno fazo dosegla sredi 19. stoletja, predkonceptualno pa v času antropo-geografskih odkritij med sredo 15. stoletja in sredo 17. stoletja. Predmet antropologije - človek - je bil zaobsežen kot celota v istem času, kot je bil "odkrit" celoten planet.

Koeping trdi, da je temeljni problem antropologije v njenem notranjem epistemološkem nasprotju: prepletanju kulturnega relativizma s težnjo po iskanju univerzalne razlage. Delo Adolfa Bastiana je med prvimi poskušalo združevati oba tokova in preseči izhodiščno protislovje pri raziskavah človeka.

Na podlagi razprave o definiciji oziroma pomenu pojma človek, ki je potekala v 18. stoletju, je *Barnard* uvrstil med začetnike socialne antropologije Lorda Monbodda. Monboddo je iskal definicijo pojma človek v luči Aristotelove filozofije. Raziskoval je povezavo med kategorijo človek in *Orang Outang* v jeziku, politični organizaciji, materialni kulturi in zmožnosti za učenje. Njegova zapuščina je vzorec za raziskavo skupnega "človeškega" v koreninah vseh kultur.

Drugi način je utemeljevanje začetkov antropologije na podlagi razvoja njenih konceptov. Ta usmeritev sledi oblikovanju in razporeditvi strokovnih konceptov ter njihovemu poimenovanju in transformacijam. *Vermeulen* je razvil tezo, da antropologija v obliki etnografije in etnologije sega v pozno 18. stoletje, ko so skovali koncepte za uveljavitev znanosti o narodih in ljudstvih.

Tretji način reševanja genealoških problemov je strokovna orientacija, ki je pomembna za uvajanje stroke v akademskih in drugih strokovnih institucijah. Te usmeritve ne zastopa noben avtor v pričujočem zborniku, temveč jo nekateri kritizirajo. *Harbsmeier*, na primer, poudarja pomen potopisov za predzgodovino antropologije v zgodnjem modernem obdobju.

Četrti pristop h genealogiji vede je epistemološka usmeritev, po kateri je antropologija znanost, katere teorije in metode sprejemajo antropologi. Tako imenovane kvazi-paradigme, kot na primer Foucaultova *epistème*, naj bi nakazovale pojav antropologije kot družbene vede. Na tej podlagi je šele mogoče razločevati med zgodovino in predzgodovino antropologije. V tem kontekstu *Alvarez Roldán* poudarja pomen Malinowskega in njegove metode, tj. opazovanja z udeležbo na terenu.

Med avtorji prispevkov je prišlo do soglasja glede glavnih raziskav v kronološki shemi zgodovine antropologije: predzgodovina antropologije, začetki antropologije in etnografije konec 18. stoletja, ponovno rojstvo antropologije v 19. stoletju, nastanek moderne antropologije na začetku 20. stoletja.

Zgodovinarji antropologije so največ pozornosti posvetili Malinowskemu. *Alvarez Roldán* v svojem prispevku pojasnjuje pomen življenjske izkušnje Malinowskega za njegovo

nadaljnje delo. Malinowski naj bi postal glavna osebnost v razvoju modernega raziskovalnega programa v antropologiji z utemeljitvijo metode dela na terenu. Poljak *Skalnik* pa v svojih vrsticah zanika tolikšen pomen Malinowskega in pravi, da je njegov pomen zanemarljiv v primerjavi z Witkiewiczem in njegovim razumevanjem kulture. Witkiewicz je v svoji konceptualizaciji kulture obudil dobro znano idejo, ki jo je predlagal Clifford Geertz v "obsežnem opisu" (*thick description*) leta 1973. Nekateri avtorji pa trdijo, da ta konceptualizacija predstavlja korenine antropološkega postmodernizma. Tako so spet sprožili polemiko glede modernizma in postmodernizma ter postavili življenje in delo Malinowskega kot začetno točko diskusije. Razprava glede modernizma in postmodernizma v antropologiji še ni končana. V poljski antropologiji raste zanimanje za postmodernizem (posebej za Rortyja). Tekstualizem in "etnografska avtoriteta" (*ethnographic authority*) sta glavna člena antropološke razprave, ki so jo sprožili postmodernisti. "Etnografska avtoriteta" naj bi predstavljala način pisanja, ki je bil v primeru Malinowskega realističen. *Joan Bestard* dokazuje, da so monografije Malinowskega kulturni produkt antirealističnega, modernega, intelektualnega in umetniškega gibanja v srednji Evropi konec 19. stoletja. Tako naj bi bila Witkiewiczova konceptualizacija kulture prav tako modernistična kakor konceptualizacija Malinowskega.

Alvarez Roldán v svojem članku meni, da je etnografska avtoriteta Malinowskega povezana z epistemološkim konceptom nesporne veljavnosti (*validity*). Za pisanje neoporečne, utemeljene etnografije antropolog potrebuje učinkovito orodje za utemeljevanje podatkov, sklepov in razlag. Malinowski naj bi bil eden prvih antropologov, ki so se zavedali problema veljavnosti in utemeljenosti (*validity problem*) svojega dela in ga skušali rešiti z opredelitvijo ključnih kriterijev za pripravo etnografije.

Primerjava Malinowskega z Nieboerjem, katerega primerjalno raziskavo delavskih odnosov je povzel *Jani de Wolf* v svojem članku, pokrepi *Skalnikovo* tezo, da funkcionalizem Malinowskega ni bil rezultat njegovega terenskega dela, temveč teoretičnega okvira, ki ga je prinesel s seboj na teren. Nieboer je namreč pri oblikovanju splošnih zakonov o odnosih med zemljo, delom in kapitalom opustil evolucionistično pot Steinmetza in uporabil funkcionalistično perspektivo za analizo suženjstva. To pa dokazuje, da funkcionalizem ni bil izum Malinowskega na Trobriandskih otokih, ampak del *Zeitgeista*, in da revolucija Malinowskega v metodi ni temeljila na njegovem odkritju funkcionalizma.

Antropologijo v pričujoči knjigi razumejo kot splošen termin za skupino raziskav, ki vključujejo etnologijo, etnografijo, socialno in kulturno antropologijo, folkloristiko in biološko antropologijo. Ne gre jim za iskanje definicije antropologije, temveč opozarjajo na odgovore in rešitve, ki so bili dani v preteklosti. Sodobna definicija, ki jo je podal *David Schneider* v svojem povzetku razprav v švedski in evropski antropologiji sredi 20. stoletja, opredeljuje antropologijo kot raziskovanje kulture (kot sistema simbolov in pomenov, ki so povezani z načini življenja).

V tem kontekstu *Schneider* za Severno Ameriko predlaga ločitev biološke antropologije in arheologije od socialne in kulturne antropologije. To bi bilo zelo dobrodošlo in morda celo potrebno. V Evropi pa ne gre za opozicijo med socialno in kulturno antropologijo na eni strani in biološko antropologijo ter arheologijo na drugi strani, temveč za nasprotje med antropologijo (najsí bo kulturna ali socialna) in etnologijo (ali etnografijo ali folkloristiko).

Štiri področja, ki jih je omenil *Schneider* za Severno Ameriko, se ne skladajo z Boasovo, Powellovo in Brintonovo razdelitvijo antropoloških področij. *Schneider* je prezrl predvsem lingvistično antropologijo, ki je imela velik pomen za oblikovanje etnografije v 18. stoletju. Izenačil je tudi etnologijo in socialno ter kulturno antropologijo. Z zgodovinskega stališča pa je pomembno dejstvo, da se je socialna antropologija v dvajsetih letih 20. stoletja dvignila kot reakcija na takratno etnologijo.

V posameznih poglavjih v zborniku lahko beremo, da sta etnologija in etnografija, ki raziskujeta domače ljudstvo oziroma narod, ostali v Evropi zelo živi in prevladujeta v vzhodnih delih kontinenta. Socialna in kulturna antropologija pa prevladujeta na zahodnem, severnem in južnem delu Evrope, kjer pa obstajata tudi etnologija in etnografija, čeprav sta bili že velikokrat preimenovani.

V Skandinaviji, predvsem na Švedskem, ima etnologija bogato zgodovino in ostaja v osrčju tradicije raziskovanja ljudskega življenja v Evropi. Razvila se je v opoziciji do splošne in primerjalne etnografije, ki so jo uporabljali v muzejih in na univerzah. Ta termin so opustili ob koncu šestdesetih let 20. stoletja na račun socialne in kulturne antropologije. Vendar pa je, kljub spremembi v terminologiji, antropologija na Švedskem ostala bolj na robu - vsaj v primerjavi z ameriško, britansko in francosko socialno in kulturno antropologijo.

Na Poljskem je bila etnografija strogo omejena na *ludoznawstwo* (raziskave ljudstva). Opravljali pa so tudi etnografske raziskave izvenevropskih kultur, ki so predstavljale vez med etnografijo in antropologijo. Do opozicije med etnografijo in antropologijo je prišlo pod vplivom komunistične ideologizacije na Poljskem. Tako je etnologija izgubila svojo epistemološko samostojnost in se transformirala v historično in deskriptivno etnografijo. Šele sredi sedemdesetih let 20. stoletja se je lahko (socialna/kulturna) antropologija vrnila nazaj v etnologijo in šele pred nedavnim so ta termin lahko uporabili za poimenovanje določenih institucij.

Podoben razvoj se je zgodil tudi v Sloveniji, kjer so celo zanimali lastno antropološko tradicijo. V Sloveniji naj bi obstajala le etnološka (etnografska) tradicija, ki se je ukvarjala z narodoznanstvom. *Šmitek* in *Ježernik* v svojem članku trdita nasprotno. Ugotavljata, da je poleg prevladujoče etnološke tradicije na Slovenskem obstajal tudi živ antropološki miselni tok. V članku predstavita pregled nekaterih poglavitnih antropološko razmišljajočih in delujočih piscev od 16. stoletja dalje. Antropološka tradicija naj bi se tako začela v 16. in 17. stoletju s potopisi in se nadaljevala v 20. stoletje, dokler ni bila zanemarljiva na račun etnografije kot nacionalne znanosti. Zaradi nejasne meje med antropologijo in na Slovenskem prevladujočo etnologijo avtorja dajeta poseben poudarek na stališčih slovenskih avtorjev o razmerju med njima.

Vpliv sovjetskih etnografov na raziskovalne tradicije v Vzhodni Evropi še ni dovolj raziskan in dokumentiran, čeprav so izšla številna dela o začetkih in koncu sovjetske etnografije, o etnologiji in antropologiji v Sovjetski Zvezi. Glavno obdobje sovjetskega vpliva v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja pa še vedno čaka na ustrezno raziskavo. Kaže, da so Sovjeti močno nasprotovali zahodni etnologiji in antropologiji, na katero so gledali kot na imperialistično znanost in so jo zavračali na račun etnografije. Ta naj bi preučevala neevropska in evropska ljudstva in naj bi vključevala *narodovedenie* (narodoznanstvo). Tako so ostali zvesti etnografiji, kakor je bila definirana v 18. stoletju.

Problem zunanjih vplivov se je pokazal tudi v primeru historične antropologije, veje zgodovine, ki se je uspela razviti v Nemčiji z veliko težavo, brez pomoči socialne zgodovine ali

etnologije. Nikola Bock razloži, da so bili termini, s katerimi so to področje omalovaževali kot iracionalno, subjektivistično, totalno, podobni terminom, s katerimi so obsojali nemško *Volkskunde* zaradi povezanosti z nacionalnim socializmom. Glede na nedavno raziskavo o precej tesnem odnosu med etnološkima znanostima (*Völkerkunde* in *Volkskunde*) in nacionalnim socializmom v Nemčiji, Bock trdi, da je bil razlog za nasprotovanje historični antropologiji povezan s temi nerazrešenimi izkušnjami. Še zmeraj je prisotna nenaklonjenost do nemških znanstvenikov, ki se ukvarjajo s humanističnimi disciplinami. Z rabo sodobnih terminov poskušajo preprečiti "iracionalni" fašizem in okrepiti racionalne in strukturalne razlage človeškega vedenja in socialnega življenja.

Iste misli izraža tudi *Garcia Valencia*, ki se osredotoča na oblikovanje socialne antropologije v Mehiki s pomočjo iz Španije izgnanih antropologov. V podrobni razpravi primerja razvoj antropologije v Španiji in Mehiki ter razloži, da se je holistični model v Mehiki razvil iz tradicije španske antropologije in folkloristike iz druge polovice 19. stoletja. V šestdesetih letih 20. stoletja pa se je razvila socialna antropologija.

Pričujoča knjiga se konča z analizo *Thomasa Schippersa*, ki razloži zgodovino etnologije nasproti socialni in kulturni antropologiji v Evropi med letoma 1920 in 1980. Vsaj trije tipi antropologije so bili v rabi pri raziskavah evropske družbe po drugi svetovni vojni. Gre za socialnoantropološko usmeritev (predvsem v Franciji in Britaniji), kulturnoantropološko usmeritev (predvsem v ZDA) in etnološko usmeritev, ki je združevala različne discipline in poddiscipline znotraj evropskega etnološkega projekta Sigurda Erixona (v tridesetih letih 20. stoletja). Posamezni raziskovalci iz teh različnih usmeritev se vsekakor lahko veliko naučijo eni od drugih (iz zgodovine vede in glede na rezultate), saj vse tri usmeritve zanimajo iste socialne skupine in lokalne kulture.

Ena od prednosti zbiranja informacij znotraj različnih raziskovalnih tradicij na enem kontinentu je, da razlike v eni tradiciji lahko razkrijejo razlike v drugih. To se nanaša predvsem na razlike v terminologiji, kar skriva (in razkriva) paradigmatične zasuke. Tako je kovanje novih terminov "etnografija" in "etnologija" okrog leta 1770 v germanskih deželah prineslo zasuk v zanimanju za raziskave šeg in navad itd. k raziskavam narodov oz. nacionalnih kultur. Naslednji premik od znanosti o narodih k znanosti o človeških rasah, ki se je zgodil okrog leta 1840, pa je napovedoval konec "etnološkimi" društvom in njihovo transformiranje v "antropološka" združenja v Angliji in Franciji v sedemdesetih in osemdesetih letih 19. stoletja. Sprememba imena na Londonški šoli za ekonomijo leta 1927, ko je bil Oddelek za etnologijo preimenovan v Oddelek za antropologijo, je označila dvoje usmeritev: na eni strani etnološko (difuzionistično) in na drugi socialnoantropološko Radcliffe-Browna in Malinowskega. Vzpon socialne antropologije in rastoča tendenca k specializaciji raziskovanja izvenevropskih družb sta vplivala

na pojav evropske etnologije na Švedskem, v internacionalnem okviru pa okrog leta 1935 tudi na pojav izvenevropskih etnologij, tujih etnologij oz. čezmorske antropologije.

Po drugi svetovni vojni so na Nizozemskem, v Franciji in na Švedskem pri poimenovanju oddelkov in študijskih smeri nadomeščali star in uveljavljen termin etnologija s terminom socialna antropologija ali pa kulturna antropologija. V vzhodni Evropi so termin etnologija v petdesetih letih 20. stoletja zamenjali s terminom etnografija, ki ga je spremljala folkloristika. Šele po padcu komunizma (1989/90) so se oddelki spet preimenovali v oddelke za etnologijo (Slovaška) oz. evropsko etnologijo (Moravska), nekateri pa so dodali tudi predmet kulturna antropologija (Slovenija, Poljska).

Ti primeri kažejo, da je za historiografske namene pomembno spremljati rabo specifičnih terminov, kakor tudi spremembe v njihovem pomenu pri označevanju področja, saj so te spremembe pogosto povezane z zasuki v teoriji in metodi. To pa se sklada z dejstvom, da je zgodovina antropologije antropološki problem, ki naj bo kot takšen tudi obravnavan, torej z "notranjimi" opisi razvoja stroke in s historiziranjem ter kontekstualiziranjem, kadar je to le mogoče.

Terensko delo in pisanje etnografskih besedil sta najpomembnejši nalogi antropološke prakse, ki naj bi bila utemeljena v zgodovini antropologije, zato se naslov zbornika *Fieldwork and Footnotes* nanaša na oba vidika.

Antropologi verjamejo, da je pomembno beležiti in reflektirati ogromne razlike pri antropoloških impulzih v Evropi, kajti ti so prišli do sedanje oblike skozi čas in se še zmeraj spreminjajo in prilagajajo novim zahtevam. Pozornost je vredno usmeriti tudi na rabo specifičnih terminov pri označevanju znanstvenih področij, na razlike v terminologiji in v vlogah, ki jih imajo ti različni prijemi v preučevanih družbah.

Zelo pomembno - celo nujno potrebno - se mi zdi, da znanstvena disciplina pozna svojo zgodovino in jo tudi sama raziskuje. Skozi preučevanje lastne preteklosti se vedi razkrije celoten proces njenega razvoja skozi vzpone in padce, stranpoti in bližnjice... Zgodovina pokaže, da znanost ni praksa, ki bi bila izolirana in da gre za prežemanje s širšim družbenim in zgodovinskim kontekstom. Pokaže, kakšni so bili procesi združevanja in razdruževanja z drugimi disciplinami, prikazuje napredek v razvoju znanstvenega aparata, pri oblikovanju temeljnih konceptov in terminologije, opozarja na pomen institucij... S poznavanjem lastne zgodovine se disciplina zave svoje identitete. Tako se lahko spreminja in raste ter si začrtuje zavestne in trdne smernice in se tudi povezuje z drugimi vedami, kar se mi zdi v današnjem času nujno potrebno.

Razveselila sem se članka *Božidarja Jezernika* in *Zmaga Šmitka* v tej knjigi z zbranimi prispevki o zgodovini evropske antropologije iz druge konference EASE, saj je tako na račun teh dveh avtorjev tudi Slovenija vključena v sodobni evropski antropološki prostor, ki se zaveda pomembnosti mednarodnega sodelovanja.